

Pääkirjoitus

Osaanko rakastaa potilaitani enemmän kuin teorioitani?

Kohtaan psykoterapeutina ja psykoanalyttikkona vastaanotollani mitä erilaisimpia ihmiselämän muunnelmia. Niihin kuuluu myös sellaisia ilmiöitä, jotka ovat minulle vieraita tai epämiellyttäviä tai jopa vihantunteita herättäviä. Miten selviän tuosta kaikesta?

Psykoterapeutina valikoin potilaani kuten me kaikki teemme. Voin toki torjua yhteistyön sellaisen potilaan kanssa, johon ei synny luontaista positiivista tunnesuhdetta ja kehottaa häntä jatkamaan terapeutin etsimistä. Valitettavasti nuo oudot ja tunteita herättävät ilmiöt tulevat usein esille vasta yhteistyön jo alettua. Maailma tunkee syliin, vaikka kuinka yrittäisin pysyä mukavuusalueellani.

Eräs arvostamani maailmankuulu psykoanalyttikko ja professori totesi haastattelussamme muutamia vuosia sitten, että ei ole koskaan tavannut vastaanotollaan homoseksuaalista potilasta. Ehkäpä myös potilaat valikoivat meidät sen mukaan, onko meillä kykyä kohdata heidät ja heidän ongelmansa kuunnellen ja kunnioittaen. Joskus käy kuitenkin niin, että ei-toivottu kohtaaminen tapahtuu ja yhteensopimattomat kohtaavat toisensa. Terapeutin hallitsematon negatiivinen vastatransferenssi voi tuottaa tuhoisaa jälkeä, mistä yhdysvaltalaisen psykoanalyttikko Charles Socarideksen hämmentävät puheet hänen homoseksuaalisista potilaistaan on surullinen esimerkki (Säävälä 2022).

Negatiivisen vastatransferenssin ohella teoreettiset käsitykseni voivat olla syynä psykoterapeutiseen epäonnistumiseen. Viitekehitykseni ja omaksumani teoriat saattavat olla jännitteisessä suhteessa potilaan esiin tuomiin ilmiöihin tai hänen edustamiinsa näkemyksiin, minkä takia saatan reagoida pahimmillaan niin voimakkaasti potilaan olemukseen, että unohdan psykoterapian säännöt ja alan opettaa häntä teorioideni pohjalta.

Teoriamme ovat monesti huolella luotuja, kliinisen kokemuksen ja monipuolisen pohdinnan tuottamia tuloksia. Ne voivat kuitenkin myös kahlita meitä, kun muuttuvassa kulttuurisessa ympäristössä ja sosiaalisten muutosten keskellä joudumme vastakkain aivan uusien inhimillisten ilmiöiden kanssa. Belgialainen psykoanalyttikko Paul Verhaeghe (2014) pohtii kirjassaan *What about me?* viktoriaanisen ajan ja Enron-ajaksi nimittämänsä nykyajan eroja psyykkisessä oireenmuodostuksessa ja dynamiikassa. Verhaeghe osoittaa hyvin perustellen sen, miten yksilöiden psyykinen dynamiikka on muuttunut kollektiivisella tasolla viimeisen sadan vuoden aikana. Minun tärkein viitekehitykseni on objektisuhdeteoria, mutta minun on myönnettävä se, että en voi selittää sen kautta kaikkea työssäni kohtaamaani kärsimystä.

Eräs oppikirjan kirjoittanut tutkija halusi analysoida opiskelijoiden alleviivauksia hänen kirjaansa. Hän arvioi alleviivauksia siitä näkökulmasta, olivatko ne oikein vai väärin tehtyjä. Hänen mielestään tietyt alleviivaukset osuivat oikeaan, kun taas jotkut osoittivat ymmärtämättömyyttä ja epäonnistumista asian hahmottamisessa. Onko meidän suhteemme psykoanalyttisiin teorioihin tuonkaltainen, vai pitäisikö meidän kannustaa omaperäiseen teorioiden tulkintaan? Uskon, että molempia lähestymistapoja tarvitaan. Älkäämme unohtako sitä, että oudot tulkinnat voivat olla suuri mahdollisuus kehittää teorioitamme uudelle tasolle. Vääristä alleviivauksista voi syntyä ututta ja mielenkiintoista teoreettista pohdiskelua.

Teorioidemme täytyy elää ajassa, ja meidän pitää kyetä kohtaamaan praktiikassamme uusien tuulien tuomia outoja yksilöllisiä muunnelmia. Brittiläinen psykoanalyttikko Alessandra Lemma (2022) on oiva esimerkki tästä. Hän ei ole jäänyt teorioineen kammioonsa, vaan nuuskii ympäriin-

sä uusilla tavoilla oireilevien keskuudessa ymmärtääkseen, mitä ihmisille tapahtuu tässä ja nyt. Tässä ja nyt on tuossa merkityksessä sitä, että yllättävällä tavalla oireilevan ihmisen kokemus ja tragedia kohdataan silmästä silmään ilman valmistia teoriaa hänen kokemuksestaan. Valmiit teoriat voivat olla suuri este kohdata vaikkapa transihminen, joka on vakuuttunut siitä, että hänellä ei ole mitään psyykkistä ristiriitaa, joka haittaisi häntä. Hän saattaa kokea esimerkiksi, että ongelmana on masennus, joka juontaa juurensa muiden ihmisten torjuvasta suhtautumisesta hänen sukupuolisuuttaan kohtaan.

Vaikka kuvaan yllä teorioihin jumittumisen vaaroja, katson, että teoreettinen ajattelu on tärkeä osa psykoterapeuttista toimintaa. Ihmisluontoon ja ammatilliseen osaamiseen kuuluu asioiden teoreettinen jäsentely ja ymmärtäminen. Ilman teoriaa elämän ja ammatin käytännöt ovat kovin valjuja ja uhkaavat hukkua mitänsanomattomuuteen. Teoria elämästä yleensä ja omasta työstä erityisesti on se, joka tekee meistä ihmisinä robotin ja eläimen vastakohtia. Inhimillinen kulttuuri on teoreettiseen ymmärtämiseen pyrkimisen aikaansaamaa.

Teorioita saa ja tuleekin rakastaa. Ilman voimakasta sitoutumista niihin ei synny jäsentynyttä ja uutta luovaa ajattelua. Mutta ammattimme ydin on potilaiden auttaminen. Ilman rakkautta potilaita kohtaan ei synny voimaa auttaa heitä. Hyvää psykoterapiaa syntyy kahden sitoutumisen perustalle – tarvitsemme teoreettista voimaa ja potilaisiin sitoutumisen vahvuutta. Meidän on syytä katsoa peiliin ja kysyä itseltämme tässä kahden kiinnittymisen asetelmassa: muistanko, että lojaalisuus potilaita kohtaan menee aina teoriaa kohtaan osoittamani lojaalisuuden edelle? Etchegoyen & Amati-Mehler (2004) toteavat, että psykoanalyysin ja psykodynaamisen terapian historiassa teoriat ovat kehittyneet ja muuttuneet, mutta kliinisen potilastyön periaatteet eivät niinkään – potilaiden kunnioitus ja tietoisuudesta esitetoiseen pyrkivä asetelma ovat pysyvin osa psykoanalyttista viitekehystä.

Ranskalainen pilapiirtäjä Honoré Daumier (1958) piirsi oheisen kuvan komeetan havainnoijista. Toivon, että pystyisin yhtä aikaa tutkimaan tarkasti sitä, mitä kaukoputkeni näyttää minulle, ja samalla kykenisin katsomaan ympärilläni, jotta tärkein eli potilaani eivät vaan vilahda ohitseni kaukoputkeani rakastessani.

Hannu Säävälä
psykoanalyttikko

Kirjallisuus

Daumier, Honoré (1858). Plate 556 from *Actualités in le Charivari*, September 22, 1858. Karikatyyripiirros. Katsottavissa osoitteessa <https://www.pinterest.com/pin/489625790714706900/>

Etchegoyen, Laura & Amati-Mehler, Jacqueline (2004). Language and affects in the analytic practice. *International Journal of Psychoanalysis*, 85(6), 1479–1483.

Lemma, Alessandra (2022). *Transgender identities. A contemporary introduction*. Lontoo: Routledge.

Säävälä, Hannu (2022). Trans* – kuinka korvani kuulisivat ja mieleni työstäisi sukupuolisuuden haastetta. *Psyko-terapia*, 41(2), 118–134.

Verhaeghe, Paul (2014). *What about me? The struggle for identity in a market-based society*. Lontoo: Scribe Publications.

